ԵՐԱՆԱՎ

Լրագիր Տարբերակոն

թիւ 22 | 2 ՅՈՒՆԻՍԻ (21 ՄԱՅԻՍԻ) | 1856

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՈՏՊԻՈՒ. Ապրիլի 15ին դաշինքը։ Ռուսաստանի խուսափման պատասխանը։ Ռուսաստանի գոյքը Դանուբի իշխանութիւնների։ Եղիպտ. կը սիպի. Քրոնիկի. Պրուս.։

ԳԵՂԳԻԱ. Զօրահանդէս մը. Փերթիսանդ Մագա ազատուելոյ։ Նպատակ ցորդացին Պուսուիենան հանդէսին օրը կ՝որոշուի։ Բանաւոր։

ՊՈՒԱՍՍԱՆ. Ընդհանրոյ կայսեր հանդարտութիւնը։ Վարչական նոր հանգամանքներ։

ՕՍՄԱՆԵՐՆ ՏՆՏՊՈՒԹԻՒՆ. Դաշնաւոր գրագրի Ցանկասանանին նկատմամբ պարզաբանում մը կ՝արուի։ Տնտեսական ցորդին մէջ քրիստոնէից հաւասարութիւնը նոր պայմանի մը։ Բանաւոր։

ՍԻՍԻՍՊԱՆԻՈՒԹԻՒՆ. Կենդանութիւն։ Ութերն պէսարոի վարքը։ ԻԲ։

ԹԷՐՊԻՏԻԱՆ. Ընդարձակ մանրամասնութիւն։

ՊԱՆԻՍԻՈՆ ՄԸ.

ՄԱՆՐԱԼՈՒՐՔ.

ԱՌԵՌՈ. Թեղրաֆ ու Եղիպտ.։

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, 2 ՅՈՒՆԻՍԻ.

Ս ԻՆՆՆԻՍԻ ԼՐԱԳԻՐԸ կէս պաշտօնական հաստատմամբ մը Ռուսիոյի, Գաղղիոյի եւ Անգղիոյի մէջ Ապրիլի 15ին հաստատուած մասնակցութեան դաշնակցութեան վրայ՝ Մայիսի 24ին հետեւեալ կերպով կը խօսի։

Ընդդէմ իրաւունքի հանձնելու եղած դիւանագիտական մը — Ապրիլի 15ին Ռուսիոյի, Գաղղիոյի եւ Անգղիոյի մէջ հաստատուած դաշնակցութիւնը, — որն որ Անգղիոյի պաշտօնէից ներքին խորհրդակցութիւնը առջեւը հանելու ատենի ունենալ՝ հաստատութեան ժամանակուն, ամէն երկիրներու լրագրաց պրէսայլ խօսակցութեանց եւ գուշակութեանց նիւթ եղաւ։ Նոյնին նկատմամբ այնպիսի ենթադրութիւններ եղան եւ ամէնից այնպիսի հետեւութիւններ հանուեցան որոնք աս առհասարակ մեծ ազդեցութիւն ունեցող տեղութեանց դաշնադրութեան բովանդակութեան ու նպատակը կ՝ուզենան ու անհանգիստի կ՝ընեն։ Իրաց եւ սկզբանց հաստատութեան համար կ՝ուզենք հոս աս Ապրիլի 15ին դաշնագրի պատճառները ու անոր նշանակութիւնը համառօտիւ նկարագրել։

Օսմանեան պետութեան ամբողջութեան հաստատուելոց եղաշխատութիւնք՝ աւստրիական-բեւեռական տերութեանց նախապէս դաշնադրութեան մէջ, զոր որ ռուսական ազգութիւնն ընդունելով բարեբախտ խոստացութիւնք յառաջ եկան, ընդունուած չէր։ Վենենայի բանակցութեանց մէջ Ռուսի իշխանը գործակիցներն այնպիսի երաշխաւորութեան մասնակ ուրոշակի ընդդիմացած էին, որ նիմէ ընդհանուր պայմաններուն մէջ նոյնն սակնարկով միջանկեալ յանձնուած մը դրուելու ըլլար՝ խոստացութեան հաստատութիւն շատ պիտի դժուարանար։ Փարիզի բանակցութեանց մէջ ալ նոյն պատճառները կը տիրէին։ Իրաց նոյն սկիզբն ապրեցան 1854ին Դեկտեմբերի 2ին դաշնադրութեան մէջ ուրոշ կերպով յայտնուած էր։ Նոյն դաշինքը ոչինչ էր որ անցաւ որ կրնանէն եւ պատերազմներէն եղան ալ տեւելով՝ ապագայ իրաւանց ճեղքն դաշնադրութիւն մ՝ըլլար, որոյ հետեւեալ ոչ պատերազմը չէ թէ աշխարհակալութեան կամ առանձին տերութեանց անձնասիրական փափաքներու համար կը մղուէր, այլ ապագայ իրաւունքն այնպիսի հիմանց մը վրայ վերանորոգելու համար, ուր որ — առանց պրպտիսի հրաշխատութեան — Եւրոպայի խաղաղութիւն ու հանգստութիւնը նաեւ ապագայ ժամանակ վտանգի մէջ կ՝կենար։ Մինչեւ որչափ ընելով — ոմանք որով ոմանք ոչ զրաց ապա հանելով — Գաղղիա, Անգղիա եւ Ռուսիա Իուսաստանի Ցանկի հետ ըլլած պատերազմին մէջ մնան։ Ան սկզբունքը, որոնք պիտի միաբանած էին՝ հաստատուն մնացին, եւ պատերազմը լրմնալէն ետքն ապագայ իրաւանց դաշնակցութեան հաստատութիւնն առին։

Ընդդիմի պատասխանի մէջ՝ ոչ Ռուսիա եւ ոչ ոչ մէկալ արեւմտեան տերութիւնք կրնային խոստանալ խոստացութեան մէջ ռուսական կայսերական դահլիճն պահանջել, որ իր բնական գործակիցներուն յառաջուան յայտնի յայտարարութեանց հակառակ՝ ինքն ալ նոյն գործունեան երաշխաւորութեան մասնակից ըլլայ։ Նոյնպէս դաշնագիր տերութիւնք պէտք է որ տարակուսէին եւ նա կենային Պրուսի թեպուորական կամ ամբարութիւնը վերջինիս ալ մասնակից ըլլալու, յորդորելէն, ինչու որ աս տերութիւնն արեւելեան գժուարութեանց ժամանակ իր հաստատուն սրտութիւնը ցուցուցեալ եւ գործակցեալ, որ ինքն ամենեւին ինչ եւ իցէ պարտականութիւն մը յանձն պիտի չառնու՝ որն որ կարող ըլլայ իր գործերու ապատութիւնը ապագայն հանար չափուելու։

Ուստի ընդհանրապէս աս Ապրիլի 15ին դաշնադրութիւնը Ռուսիոյի, Գաղղիոյի եւ Անգղիոյի սերտիւ միաբանութեան մը միաբան սկզբանց վրայ հաստատուած Դիպլոմատիկութեան շարունակութիւնը կը ցուցուցանէ։ Բայց ասի իրաւանց այնպիսի սկզբանց վրայ հիմնուած է՝ զորոնք եւրոպական տերութիւնք հրապարակաւ ընդունած եւ իրենց սեպհականած են։ այնպիսի սկզբանց վրայ՝ որոնք ամենուին ուրիշ տերութեան մը, ուրիշ կառավարութեան մը չեն ապառնար կամ չեն վնասեր, այնպիսի սկզբանց վրայ՝ որոնք Եւրոպայի հաստատութիւնը, ամէն երկիրներու կառավարութեանց իշխանութիւնն ու երկիրներուն կամ կայսերական վիճակը կը պաշտպանեն։ Ապրիլի 15ին դաշնակցութիւնն իր իմաստին ու մէջի բովանդակութեան համեմատ երաշխաւորութիւն կու տայ որ իրմով միացեալ տերութիւնք միշտ եւ սերտիւ իրարու հետ միաբանած՝ ապագային իրաւանց հիմունքն երբեք աշքերնուն առջեւն պիտի չհետացնեն։

Ընդդիմի նիզակցութիւն մը գաղտնի որոշմունքներու եւ պտիճու յանձնարարութեան հաստատութիւն չունի։ Ան դաշինքն իր ժամանակ կոչիցեալ եւ պատմութեան տալեւ՝ իր վարձանին ու նպատակին պարզութեամբն ու յայտնութեամբն ինք վինք կը բնութագրէ։ Պինանք նաեւ ապահովանալ, որ Ապրիլի 15ին դաշնադրութեան վրայ ուրիշներն չեն դրուած Մասնաւոր։

Իրաց վիճակին պատճառ բլլալով՝ ուրիշ այս հաստատուն հանգամանքն յառաջ կու գայ որ յաճախ յիշատակեալ դաշնադրութիւնն Ռուսիոյի, Գաղղիոյի եւ Անգղիոյի իրարու հետ միաբանութիւնը երկայն ժամանակուան հանար իրաւանց վրայ հաստատուած սկզբանցը ապահովուցած ատենն Ռուսիոյի Պրուսի եւ մէկալ գերմանական տերութեանց հետ ունեցած անձնական դաշնակցութեան յարաբերութեանց ամենուին չիգպէրը ալեւոս մը չիհասցներ։ գործեալ Ռուսաստանի անկեղծ եւ բարեկամական յարաբերութեանց նորէն հաստատուելուն ամենուին չիմանալ։

Պարիսի Ձեմ Ռուսական Իրենց-Դի-ն ասանկ կը գրէ։ Հիւսիսային Գերմանիոյի քանի մը լրագիրներն ու թղթակիցները յոտնաւորութեան յանձնել կը կրկնեն որ իբրեւ լեռ կայսերական ալքանիքը ռուսական սկսուելու երկիրներուն, ի մասնաւորի Խուսիոյի անիրաւութիւնը նկատմամբ՝ Պրուսի երաշխաւորութիւն ուզած ըլլայ, եւ իրենց աս ինքնագլուխ գրութիւնն ամէն կողմ կը տարածեն։

Հիշեալ լրագիրներու կրնան իրենք զիրենք եւ իրենց ընթերցողներու հանգարտցնել։ Ռուսիա, որն որ ներքին եւ արտաքին դժուարին եւ փոսնգալիր ժամանակներ կրցաւ, խաղաղական նահանգներու տերութեան ձեւերը պահելու համար բաւական զօրութիւն եւ միջոցներ գտնել, հիմա շատ աւելի հանգարտացուցիչ տարութիւն ունի՝ որ կրնայ տերութեան ամրմանն ու զարգացութեան դաշնադրութեանց համաձայն ունեցած իշխանութիւնն ինչ եւ իցէ յարձակման դէմ լրտ բաւականին պաշտպանել։ Ռուսի Ռուսիոյի իշխանութիւնն այս կերպով ներքին զարգացութեան վրայ հիմնուած բլլալէն ետքը՝ ուրիշ կողմանէ իրեն կոչմունի երեւոյթական դաշնադրութեանց իրաւունքը, զոր որ ամէն տերութիւններու կ՝ընդունին եւ կը յարգեն, ինչպէս որ նոյն իսկ Ռուսիոյի կայսերական պետութեան քաղաքականութիւնն ամէն տարատեսակ իրաւունքներու յարգելու վրայ հիմնուած է։

Ռուսիոյի կայսերական կառավարութիւնն աս ամէն միապետութեանց անկախութիւնը յարգելու սկզբան հաստատիմ մնալով՝ երբեք չկրնար քաղաքական կամին սարդինիական ալքանեանց վրայ յանուն խաղաղի խաղալու եւ գործելու գրած պաշտօնն ընդունիլ։ Երկու տասնակ իրարմէ բաղդատելի տարբեր սկզբանցը յատկանշելով՝ աս պաշտօնէին յայտնուած կարծիքին ան մնան միայն կրնանք հաւանիլ՝ որ ընդհանուր տարբեր իրաւանց յարաբերութիւններն, իրաւունքներն եւ պարտքերն ըմբռնելու եղանակին մէջ՝ ոչ Ռուսիոյի քաղաքական սկզբունքներն ան սկզբունքներն, զորոնք հիմնակուան տարբերական պատճառն կ՝ընդունի՝ ան-

պարտեն հետևարար խորհրդով մ՚իրարմէ կը պատուին ու կը բաժնուին։

Լուսաբերա ալ որ Խաղիպի մէջ միջամտութիւն բրած է բարգաւաճագոյն ատենոյ անձնական շահ. գիտցուած ալ է եւ միայն նոյն ուղղութիւնն կանչելու բրած է. եւ անոր իշխանը ընդ. Դանուպիանին, որ ինքը կենոյ ատենոյ տարի պիտի հաստատակոյ խաղաղութիւնը հաստատուն պահէ՝ անմիջապէս անոր սահմանին կայսերական զօրքը դարձ եղած է։ Այնուն նաեւ. խաղ՝ եւ զարշաշ ներքին նորոգութիւններ, եւ կրկին սիրոյ իշխանին օրէնսդրական ազատ իրաւունքին յատուկ գարով՝ Հոգալ, որ երկրին բարգաւաճած խաղաղութիւնը նորէն հաստատուի, եւ կայսերական կառավարութիւն ամէն ատեն ատար տերութիւնց պատուոյն եւ անկախութիւնը միտ դնելով՝ պարտի դէպքերու մէջ իրեն բաւականական խորհուրդը չդակտեցուց։ Լոտ պամ՚ Լուսաբերա պատրաստ է խաղաղի կառավարութիւնց ատաս եւ յարգանի կամքին, յատուկ եկած ամէն ոգուտներ նորոգութիւնց իր հաստատութիւնը տարու, եւ ուրիշ բանի մ՚պղնաւոր չիրագործ՝ որչափ կարելի եղածին չափ շուտով ան ժամանակուան մերձենալու տեսնելու՝ սրան մէջ Խաղիպի տերութիւնները, որոնց ինք իր անձահանջութիւնը ազնուութիւնը մնացոյց՝ յեղափոխութիւնեան եւ անոր պատճառ եղողներուն դէմ՝ կարող պիտի՚որ լրլան Լուսաբերայի օգնական զօրքէն ազատել. պայմանեան կրկներական պիտութիւնը հաստատ հաստատութիւնեամբ իրեն եւ իրեն բարեկամ խոսրկան տերութիւնց դէմ եղած ամէն տեսիրաս. յարձակումներուն եւ պիտի մնչ, եւ խաղաղցուցիչ ջանքերուն ու ուսակաղարական շարժմանց ամենայն դրութիւնեամբ դէմ պիտի գնել։

— Լուսաբերայի զօրքը Պանուրի իշխանութիւններին երկրու սկսաւ. աս առթով Գրանկիսկոս Զոմնէի մեծափառ կայսրը նոյն զօրքոյ վերին հրամանատար եւ ստորագրութ տեղակալ Քաղրնեթի - Քրանդիզի կոմսին՝ հետեւեալ ինչնագիր նամակը խրկած է։

Սիրելի ստորագրութ տեղակալ Քաղրնեթի կոմս։

Լսելու Սիրոս խաղաղ - Պանաթի բանակին հրամանատար Գոնսալեան իշխանութեան գրուեանն ատեն գժուարին յարաբերութիւնեանց մէջ ձեր խաղին շնորհակալութիւնեան եւ ձշմարիտ անձնուեր բարութիւնեամբ կատարած մեծամեծ ծառայութիւններդ՝ իմ շնորհակալութիւնս փոյթ նորանոր իրաւունքներ սաացար։

Լսար համար ձեզի շնորհակալութիւն կը յայտնեմ՝, եւ իրաւունք իմ կատարեալ բարեհաճութիւնս մեծարելոյ՝ կը շնորհեմ ձեզի Լեռոթրատի կարգին մեծ խաչը, անեմնար։

Պէյնա, 20 Մայիսի, 1856։

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՅՈՍԷՖ Բ։

Այն օրը մեծափառ կայսրը իշխանութիւնները գրաւոր զօրաց ու հրամանագիր մը հանելով՝ այնպիսի գործերին պարտադրեց մէջ բռնած ընթացքին գովեցին եւ բարի մեծարանքներ կը սպասէին։ Այս վայրկենիս մէջ որ նոյն բռնակալ իշխանութիւններէն երկրու սկսի՝ անոր գրասենեակներուն, մեծ պաշտօնակատարներուն, ինչպէս նաեւ. բարի զօրաց իմ՝ գոհութիւնս յայտնելու պարտք կը համարիմ։

Լսեր մեր ինչպիսի պաշտօնեայ Պրուք սեպուհը Մայիսի 24ին 16 պատան ճամբորդութենէն դառնալէն հարց՝ մեծափառ կայսրեն. առանձին ունկնդրութեան ընդունուեցաւ։

ԳԱՂԴԻԱ

ՓԱՐԻԶ, 27 Մայիսի։ Այսօր Աբեսի դաշտին մէջ՝ մեծ զօրահանդէս եղաւ, որուն մասնակից եղան զօրաց ամէն տեսակ գնդերէն 30—40,000 հոգի, Պանեան ստորագրութեան հրամանատարութեան տակ։ Ժամը 12ին անցած էր երբոր եկեղեցափոխէն մեծափառ կայսրն իր սիրական աշխարհի երիտասարդին մեծ - աջ կողմը Փերդինանդոս Մաքս ազգիրդուքն առած էր, իսկ ձախ կողմը Շուեսի Սակոյ իշխանը։ որոնք իրենց սեպհական զօրագնդի զգեստն հագած էին։ Դափնեալ իշխանն ազգիրդքին քովէն կը ձիաւորէր։ պատերազմի պաշտօնեայ Վայլեան, Քանրոպէր ու Պոսքէ ստորագրեցին։ բազմաթիւ զօրագնդերու ու պաշտօնակարգերու, որոնց մէջ շատ ստաբարանները, կայսրը եւ սուրէն կու գային։ Հարիւր թիկնապահներէն մէջտեղ բաժին առջեւէն ու եւ սուրէն կ՚երթային։ Ետքը բաց կարգի մը մէջ Լուգինէ մեծափառ կայսրուհին կու գար, որն որ ժողովրդեան սաստիկ ուրախութեամբ ողջունուելու, իր պարտական սիրելուն մէջուն հետ։ իրեն ետքը Փոմիրսի իշխանուհին։ Կայսրն իր հետերուն հետ զօրաց առջեւէն ձիաւարելէն ետքը՝ զօրքն սկսաւ. կարգաւ անցնիլ։ Պէտքէ կայսր, կենցաղ կայսրուհին, ազգակցով։ Զօրահանդէսը շատ կարգով եւ. կանոնով կատարուեցաւ ու երկու ժամէն աւելի տեւեց, սոյն ոչ շատ դեղեցիկ էր։ Հանդէսը բնինալէն ետքը Նապոլէոն իրեն ընկերացողներուն հետ ապրանքը գործաւ։

Մայիսի 28ին ապրիլոգաբար փարիզէն մեկնելով Հաւր գնաց անկից ոչ Շերպուրգ երթալու համար, ուսկից Պրիսանի ու Գիլմանիայի վրայէն Վիեննա պիտի գնայ։

Մոռնալու կը ծանուցանեմ իմ կայսերագրութիւնս միստուրիան հանդէսը Յունիսի 14ին պիտի կատարուի, որուն կոչերը հրաւիրած է Գաղղիայի ազգի պիսկոպոսներն, եպիսկոպոսներն ու երեւելի քաղաքաց քաղաքապետները։

— Օրէնսդիր ժողովին 1856 տարեան տարեհաշուին (Budget) մէջ պակաս գումարը հոգալու համար գրած մասնաժողովն իր գործքը լմնցուց։ Կառավարութեան տուածը փարիզ 1500 միլիոն փրանք է, որուն 1200 միլիոնը պատերազմին գացած ծախքին համար է։

— Լուսաբերա թիւերի, Գաղղիայի պատմագրաց պարագրութիւններէն մէջը, Մայիսի 22ին վախճաներ է։ Վախճանելոյն գլխաւոր արդիւնքն ան է՝ որ ինք Գաղղիացոց մէջ առաջին եղաւ. որն որ պատմութեան մատենագրութեան մէջ քննադատութեան ճամբան բանեց՝ ուղղակի ապրիլ դիմելով ու մեկդի ձգելով մինչեւ նոյն ատեն կարգադրուած դպրութիւնը ներկայանալու դրութիւնը։ Իր առաջին երեւելի հրատարակութիւնն եղած է Ուամանկանի գաղղիական պատմութեան վրայ լուսածը, որն որ 1821ին տպուած է։ Յետ գրքարարութիւնը 24ին մեծ փառաւորութեամբ կատարուեր է, բազմաթիւ երեւելի գիտնականաց մասնակցութեամբ, որոնցմէ մեկ քանի հոգի իրենց բարեհամին յիշատակը գանգրանական ճառերով պատուեցին։

— Գաղղիական կառավարութիւնը Գաղղիայի հարաւային կողմերը, գլխաւորապէս Ենեմ Լիթէն ու Պարսէյի վերջի ատենները բազմաթիւ քարտարիութիւններ բրաւ, եւ կ՚երեւայ թէ բանաստեղծը «Գարիսն» լուսաւ գաղղի ժողովրդին անգամներն են։ Յիշեալ ժողովրդին նկատմամբ Լանուսէն Ռոխոֆորի ընդ. Լոդէն իրեն հաստատուն ապրելու մ՚առած կը գրեն թէ նոյն գաղղի ընկերութեան կենդրոնը Լանուսի մէջ է՝ «Յեղափոխական հասարակութիւն», անուանաւոր նպատակն է Գաղղիայի ամէն գաւառներուն մէջ այլեւայլ անուններով փոքր մասնաժողովներ հաստատել, որոնք իրար չեն ճանչնար եւ միայն Լանուսի կենդրոնական ժողովին հետ հաղորդակցութեան մէջ են, ու. ամէն ամիս իրենց գաւառին մէջ պատահած արդեակ գիպուածներու, հոն գտնուած զօրաց եւ ասիկանութեան թուոյն, դիւռոց չանանարանեներու եւ ուրիշներու գրամական գանձերուն միճակին ու յեղափոխութեան թշնամի եղող մեծատուն անձանց վրայ, եւ այլն, տեղեկութիւններ կը խրկեն։ Այս ժողովրդին յարաբերութիւններէն ունեցած վերջակոյր նպատակը յայտնի կը տեսնուի. որ է Ս. Գաղղիայի մէջ ընկերաբար - ուսակարական յեղափոխութիւն մը հանելով բռնանդակ Լուսերան ոգ հանել. եւ. զէնքերնին վար դրած չդնեն եղեր մինչեւ. որ ամէն միապետական ուրութիւնները բնաջինջ չընեն. Բ. ամէն տեսակ պաշտօնները վերցնելով՝ իշխանութիւնը ժողովրդին ձեռք պիտի՚որ առնու. իր մէջէն մասնաժողովներ հաստատելով. Գ. հաստատուն զօրքը պիտի վերցուի եւ անոր տեղը ժողովրդեան մէջէն ինքնակամ գնդեր պիտի կազմուին. Դ. յեղափոխութեան թշնամիները ժողովրդեան գատաստանի առջեւ պիտի հանուին եւ. մահուամբ պիտի պատժուին. Ե. եկեղեցին, զոր որ հայհոյութեամբ մարդկութեան բռնաւոր կ՚անուանեն՝ պիտի վերցուի եւ բոլոր եկեղեցականք պիտի՚որ աքսորուին. Զ. եթէ առանձնական մարդ մը 50,000 փրանքէն աւելի ունենայ՝ մնացածը ժողովրդեան գանձը պիտի՚որ երթայ. Է. ամէն դրամական ձեռնարկութիւնները ժողովրդեան մասնակցութեամբ պիտի՚որ ըլլան եւ. ոչ թէ միայն առանձին դրամատուցց ձեռքով, եւ այլն։ Վերջինիս թղթակիցն այս ամենայն յատուկ բերելին ետքը խորհրդածելով կ՚ըսէ թէ ոչինչ յայտնի կը տեսնուի որ այն գաղտնի ժողովին մէջ ինչ առնակ յիմարական եւ աւերու ու կործանում յատուկ բերող սկզբունքներ կը բռնանգալին, որոնք թէպէտ եւ. բան բնական բռնութեան ու դարտնութեան են ոգու. ամենայնիւ դեռ կը գտնուին այնպիսի անձինք որոնք անբարոյական եւ շիտակ գաղափարներու սկզբունքներով տագնապուած՝ այսպիսի իրարանցմանց ենթարկուելու կ՚ըլլան։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ս ԵՐԷՐԲ, 27 Մայիսի։ Ալեքսանդր մեծափառ կայսրն ամսոյս 22ին իրիկուան ժամը 11ին մտ. բարեբաս հասաւ։ Ընդհանուր բազմութիւն մեկբանի ժամ յատուկ սպասէն ժողովուած իրենց սիրելուհին դալուստանոր կը սպասէին։ Կայսերական կառքը ժողովրդեան քով մնամնալուն պէս կեցցէն եւ Հայրապետի ազատագրիչներն սկսան օդը թնդացնել, որոնք անընդհատ հաստ շարունակուեցան մինչեւ. որ ինքնակալն իրեն բնակութեան համար որոշուած պերեւեանցի պալատը հասաւ։ Բոլոր քաղաքը, եւ. ի մասնաւորի մեծափառ. կայսերը անցնելու ճամբաները՝ հրապարակական շինութիւնն ու առանձնական տները գեղեցիկ լուսաւորուած եւ ծաղիկներով ու գորգերով զարդարուած էին, կայսրը շատ ուրախ կ՚երեւար ժողովրդեան իրեն ցուցցած սիրոյն համար, եւ անդադար ոչ եւ ահիկ բարեմաղթութիւնը զարմանութեամբ կը բարեր։ Կառավարը քաղաքական ու զինուորական պաշտօնատարաց ու բարձրաստիճ. մեծամեծներու հետ՝ պալատին դուռն զմեծափառ. կայսրն ընդունեցաւ. որն որ գիւղական առանձին ունկնդրութեան ընդունելէն ու թեթեւ ընթրիքը մ՚ընելէն ետքը հանգչելու գնաց։

Երկրորդ օրը մեծափառ. կայսրը բոլոր եկեղեցական, քաղաքական ու զինուորական մեծամեծներն հանդիսական ունկնդրութեան ընդունեցաւ. յետոյ եկեղեցի գնաց ու անկից ետքն ալ զկուսակալն այցելութեան մը պատուեց։ Կէսօրէն ետքը ժամը 3ին մտ Վերթեմբերկի ժառանգ իշխանն ու. իշխանուհին (կայսրի քոյրը) Վարշաւ հասան, եւ. շրջեկատաց կայսրանը կայսրի ընդունելութեամբ մեկտեղ պերեւեանցի դարձին։ Երիկունը քաղաքը նորէն գեղեցիկ լուսաւորուեցաւ։

Մինչեւ 24ին բոլոր Վարշաւի քաղաքապետ գրոյց մեծ զօրահանդէս եղաւ, որուն ներկայ դրուեցան Վերթեմբերկի ժառանգը, Լեհաստանի կուսակալ կորչարով, իշխանն ու բազմաթիւ զօրապետներ եւ պաշտօնակարգներ։ Այս իշխանուհին ալ կուսակալին տանուանցին հետ կառքով եկած էր։ Երիկունը կուսակալը կայսրի մեծ պատահանդէս մը տուաւ, որուն 500 հոգիներ աւելի հրաւիրուած էին։ 26ին ալ Լեհաստանի ազնուականներն իրենց վերջապէսին շքեղ պատահանդէս մը տուին. կիրակի թէ հրաւիրեալ թիւը 1800 հոգոյ կը հասնէր։ Զարմանալի կայսրն այս պատահանդեսին մէջ Լեհաց ազնուականաց ծանուցեր է որ բոլոր փախստականաց եւ գաղթականաց համար, մեկքանի հոգի միայն դուրս հանելով, անդիշելութիւն տուող հրամանագրի մ՚արդէն սատարած է։

Զարքանալի կայսրը Վարշաւէն պերլին երթալու համար ճամբայ ելլելով՝ ամսոյս 29ին Լեհաստանի սահմանները անցեր է։ Պերլինէն Մինքպէլ սատ իշխանն իր եղբայրը գիմաւորելու համար 29ին պրեզլաւէն անցած էր։ Պուրշի թագաւորն ալ իր կարգերական հիւրոյն ընդ առաջ ելլելու համար Պերլինէն ճամբայ ելած է։

— Օտեսայէն Մայիսի 21ին կը գրեն, թէ ամսոյն 19ին եղած հրամանով մը Աղախու ծովին եւ Խրիմի ծովեզերքներէն զատ՝ Օտեսայի նաւահանգիստն ալ թատանորդարանի զգուշութիւններէ ազատ հրատարակուեր է, մինչեւ որ դաշնաւորաց զօրքը Տաւրիական թերակղզին բոլորովին ելլէ երթայ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՍԱՆԳԵԼՈՒՊՈԼԻՍ, 23 Մայիսի։ Մեծափառ Սուլթանը Փրանկիսկոս Զոմնէի Ամսարիայի մեծափառ կայսեր Մեհմիտ կարգին շքանշանը խրկեր է։ Աստանայի գեղատ Փրոբէշ սերգուէշ Փաշայի գեսարերանները գացեր է Սուլթանի գործքերն անձամբ աչքէ անցրնելու համար։ Բարձրագոյն Դուռը գաշնաւորաց հետ միաբան որոշած է որ զօրաց փոխադրութեան համար 6 ամիս պայմանաժամ դրուի մինչեւ Սեպտեմբերի 30, (Գրեգորիոսեան հաշուեցեալ Ապրիլի 30ին սկսեալ մինչեւ Հոկտեմբերի 30), եւ մինչեւ նոյն ատեն բոլոր Օսմանեան տերութիւնէն դաշնաւորաց զօրքը պիտի՚որ երթայ։ Այս պայմանագրութիւնը վերջինիս լրագրին համեմատ Մայիսի 13ին Գաղղիայի, Անգլիայի եւ Սարդինիայի դեսպաններուն, ինչպէս նաեւ Գուստաւ Լէֆենանին ստորագրուեր է։ Փերիսի ստորագրեալը մնաներս գաղտնի պիտի՚որ երթայ, ինչպէս կ՚ըսուի կայսերագրուելն վերջերս տերութեան հանդիսին ներկայ գտնուելէն համար։ — Ռեշիտ փաշան բարձրագոյն Պրան յիշատակագիր մը տուեր է, որուն մէջ Հաֆիզի Էֆենտիներն գործադրութեան հարկաւոր սեպած յարմար փոփոխութիւններ կատարեր է։ Մեծափառ Սուլթանին հրամանաւ բրիտանեցիներ գերիներուն ինչպէս նաեւ Հրէից հատուցակոնութիւնեն մեկմեկ հոգի հրաւիրուած են տերութեան խորհրդոյն մասնակից ըլլալու համար։ Հարպագի երիտասարդութեան կողմանէ արքունի գրամատանութեան վերատեսուչ մեծապատիւ Տիրպան Միհրան Աղէյէանին եւ արքունի գրատեսչի մեծապատիւ Ցաւանան Պողոս Աֆիրան հրաւիրուած են։ Պր. Փիլանի Կ՚Պոլիս եկող Ռուսաց դեսպանատան անձնաց դիմաւորելու բարձրագոյն Դուռն եր-

[illegible] պրաշանական պրիլուիթիւնները կատարեց։ Զերքէզներուն պատերազմաղուիթիւնը եւ գարշելի է. լսուած են Համիտեան բարձրագոյն Դուռը Փարիզի դաշնագրի Համար անոնց անկախութիւնը ճանչնալու յանձն չէ առած - բայց դաշնագրեն ան լսուած են Համիտեան, որպէս կ'ուզուի որ պատերազմի ժամանակ իշնամիներն մասնակցի եղողներուն կատարելոյ անկիշութիւնը տալու Ռուսաստանի պիտի յանձնէ եւ. յանձնել պիտի ոչ որ Ղեղը Զերքէզներու նկատմամբ ալ ամենայն ընդարձակութեամբ ի գործ դրուի։

Պենտիտա Սուլթանը Բարիք մոռնալու մի խրկեր է, նոյն կողմերուն Փաշաներուն ալ պատշաճ հրամաններ ասրով։ Կատարութիւնը Պարաշ պատահած շփոթութիւններէն եւաքը, ուր խուժանուժը կոտրմանի անուն ունզիկան գործակալը բնակարանին մէջ իրենները հետ մկոսեղ այրած է. 2500 զօրաց գունդ մը խրկած է յանցաւորները խստիւ պատասխանելու հրամանով։ Ուրիշ գաւառներ ալ շարժական զօրաց գնդեր կը խրկուին հանդարտութիւնը պահելու եւ. շփոթութեանց առիւն առնելու Համար։ Ապա պէս Պառնա, Գիրիկէ, Եղուսաղէմ, Պանիսա եւ ուրիշ անդիր խուսվարները կոպուած եւ պատժուած են։

Ընտիրի մնոերը Ռուսք Զերքէզներու հետ զարնուեր եւ անոնց Սուլթան գեղին տիրելով՝ 6000 խոշն եւ արջառ առեր տարեր են։ Ընտիրա քաղաքը ժողովուած Զերքէզներուն դիմաւորները յարձակեցին Դանէ ապեստիան խնդիր են։

Լորքին 17,000 Թաթար Ջուրուձա պատարի երթան. ասոնցմէ շատերը սոմնեան բանակին ծառայութեան մէջ կը մնան. 9000 հոգւոյ չափ ալ Դանուբի կողմերան ցանցքին դարձերուն պիտի զբաղին։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱՖՆԱՔԱՔԱՊԱՆ

ՄԵԾԻՆ ՊԵՏՐՈՍԻ ԿԱՐՔԸ

ԻԲ.

Հոս Ալեքսիոս իշխանին վրայ Հանուսա տեղեկութիւն մը տալը յարմար կը տեսնենք։ Ալեքսիոսին պատանեկութեանը երկնքին վրայ բախտաբեր ասող մը տեղեւին շիրոցեցաւ ու տեղ բարեաց ու մեծութեանց բոլորովը սիրոյ ալեկոծան չկրնայցուցիչ ա լուսաւորիչ. Ճառապարհը չանեներուն ընդ միշտ ապականեցաւ ու չարդաւ։ Ոչն իսկ Ալեքսիոսի մերը՝ Եւթոքսիային, պետրոսին հետ կարգուիլը դժբախտ եղաւ։ Խնդրեցէք որ դիտնք Եւթոքսիա բոլորովին ժամանակին Համաձայն ուսուսական հոգւով դգածուած ուսուհի մին էր, որով բնականաբար պետրոսին տնեցոյ ընդլայով գլուն եւ կամ դժբախտութեան ալ ոչ էն տեսակ էնք։ Ասկայն Եւթոքսիային աս վիճակը իր որդւոյն ալ դժբախտութեան պատճառ եղաւ։ Ալեքսեոսորդ ու անկիրթ պետրոսը իր որդին կրթելու կարողութիւն չունէր, ինչու որ շատ անգամ եւ ոչ ինքզինք կրնար գրել, ու մայրն ալ մեռնաւոր աքսորուած էր։ Ասանկով Ալեքսիոս որբ մնաց եւ լուսոյն կ'ելլար իրեն իր մորը մահուանը քան թէ անոր ապրանքներուն որբ մնալ։ Եւ հասակին առնելով սկսաւ իր ծնողացը մէջ ծագած ամուսնական գժտութեան պատճառները փնտռել ու խնայա թէ իր մայրը հայրենական սոխրութեանց ու բարոյ գոհ մ'եղեր է։ աս բաքն ու սոխրութիւնը սկսաւ իրեն բարձր ու նուիրական երեւալ եւ մեծաւանդ երբոր աքսորեալ ծարաւ հէրն կողմնակիցներուն տղուն ասելին մերը բարեսրտութիւնն ու անմեղութիւնը կը պաշտպանէին։ Ասանկով տղան արդէն իր մերմն զգուած ըլլալով հոգին ալ պակցուցին, որն որ իր սիրելիները, Մենշիքովն ու անոր նման մարդիկները տղուն դատարակ կարգեց, պանք եւ ոչ կարգալ գիտէին ու հոգիւ կրնային անուններն դրել։ Ալեքսիոս իր մանկական սրտին ամէն կորոգութեանցն ասանց ամէնն ալ կ'ատէր, ու իր հոգը երկրորդ ամուսնութեանմէր բոլորովին սիրան իրմէ պոռնցաւ եւ սեռաւ. որ Լիմեռացի գինեսիրի մը սիրոմն իր մայրը բոլորովին մոռցուեցաւ։ Ան ասկէ եւաքը երթալով աւելի եւ իր հոգին պակցաւ ու թափառական կենաց մէջ մտնելու սկսաւ։ ասոր վրայ բոլոր նորոգութեան հակառակորդներն ու ուղղափառ Բարերը գանոգագանոգ զինք կը բոլորէին ու բոլոր ժողովրդական հոգը դէմ՝ ունեցած ընդդիմութիւններն ու արատներնը ներանին առած՝ այս ամենայն վնասակար նորոգութեանց գ'Ալեքսիոսը մոռացուցին ու զինքը ժողովրդական փրկիչ կը համարէին։

Պետրոս իր որդւոյն հոգին ապրէն խմացած էր, ու զինքը կորուի բերելու յուսով օր գործի մը ղրկեցնելու մտք տարձկական պատերազմի Համար Պոլսաբնա գոյատ առնելը տէրութեան կատարելութիւնն իրեն յանձնեց։ Սակայն Ալեքսիոսին ընթացքը հոգը յուսոյն ամենեւին չէր Համապատասխաներ։ կառավարութիւնը ձարարդեցին յանձնուելուն Համար տարածուելուն ոչ Ռուսաստանի շրջանը կողմանէ նեղութիւնն պատանդներ դարձ սկսան ու ամէն մարդ ապատութիւն կը խնդրէր ան իշխանէն՝ դրան որ կրնէր շրջանը կողմը փրկիչ ժողովրդեան կը քարոզէր։ Ալեքսիոս իր հօրմէն ժողովրդեան թեղաւորութիւն խնդրեց, շատ յանձն հոգը ու իր որդւոյն առնոր հոգեւոր կատարելու անկարող ըլլալ խմացաւ ու սա հանդիսանի գրեց Բրուսիոն նեղրքեն, ուր որ ժամ կամ գերութիւն իրեն կը սպառնացուէր, որ իրեն անդ արժանաւորագոյն յայտարդ ընարեն։ Եկաւ պետրոս իր երկիրը, թոռութիւն շնորհեց Ալեքսիոսի ու զինքն ուղղեցաւ հանար ուրիշ փորձ մ'ալ փարձելը միայն դրաւ, որն որ էր վերը յիշուած ամուսնութիւնը։

Խամերանիայի պատերազմը քիչ ատեն մ'ալ խուսաղութիւն շաւաւ պետրոսին։ Շիմրաքաւեանի պաշարումը շատ երկայն դնաց, մէջն շվեան զորքը քաջութիւնամբ բերդը կը պաշտպաներ, հանդերձ մ'ալ եւաք որ դաշնագրեր Շիմրաքաց հետ խաղաղութիւն պիտի ընեն։ Ընճարարեց պետրոս իր կատարելեցին հետ ճանկոյ երթալ դաշնաւորաց ապնութիւնն. 15,000 զօրք Մենշիքով իշխանին զօրապետութեանմբ Խամերանիա հասան, ուր որ նոսա մեծ ուրախութեանմբ Զարն ընդունեցան. ու Դանիայի թագաւորին հրամանաւ գանիական նաւատորմիղին հրամանատար եղաւ։ Պետրոսի խորհրդոմբ պատերազմի յատակագիծը շինուելեն եաքը՝ անդիսն Շիմրաքի նաւատորմիղ մը հասաւ, Սմենդրք կոմսին հրամանատարութեանմբ, որն որ Ռուսինինի ու Շիմրաքաւեանի տեսա պաշար բերած էր։ Դանիայի ակար նաւատորմիղը սկզբան վախտոյ եւ քաշուեցաւ, բայց յետոյ Շիմրաքաց նաւերը պարպելու զրաղած ատենին ամենայն զօրութեանմբ վրանին յարձակեցաւ, գարկաւ, ցրուեց ու բոլորովին Շիմրաքի նաւատորմիղին յաղթելով 100էն աւելի նաւ փճացուց, որով Խամերանիայի հոմար եկած պաշարն ալ գրեթէ բոլորովին փճացաւ ու Սմենդրք ետիպոտեցաւ։ Ռուսինին ու Խամերանիան հեռ ատաս։ Թայց մեր կրնար երթալ. իր թագաւորին հրամանը կատարելը, Լեհաստան ու եոքեն ալ Պոնեաներ երթալը հոգեւոր իրերու պատրաստեանը հոմար անկարելի էր։ Պիտեն ու Ալեքսեն շվեստկան գաւառները տարեն Դանիայոյ ձեռքն էին։ ասրեն ուրիշ բան չմնայ բայց եթէ Մեքլենպուրգի մէջն դէպ ի Հաղթիայն ճամբայ ելլել, ուր կը յուսար որ ընդունելութիւն կը գտնէ։ Իրաք ալ աշնան 18,000ի բանակով մը Շիմրաքաւեանէն Ռոսիքը դարձեալ ու իր ընկերքը ազատագրելու Համար դանիական-սաքսոնական բանակը գարնելու եռանէ էր։

Պետրոս աս միջոցիս երբոր Ինկերի ու Շիմրաքաւեանի ատամը չյաղթեցաւ՝ նորէն իր ատաջուելեանը Համար Բարբարատի բարձրերնը գացած էր, ուր որ հոգեւ թէ ձ չաբանի կեցած էր երբոր մեկէն Սմենդրքի նորէն պատերազմի ատենը ընդ ատաս։ Պետրոս երկրորդ Բոլթաւա մ'ալ հոս ըլլալ։ Բարբարի զօրութեան դեւեր հոս Սմենդրք քով մոլորած էր, որն որ ատանց պաշարի սատ երկրի մէջ շրջս կողմանէ թշնամիներով պաշարուած Հաղթիայն մնալու կարողութեանը յոյսեն աւելի բան մը չունէր։ Զարը վիւսմրոմէն քիչ մը հեռու, Լեհաստանի թագաւորին հետ միասնով, Դանիացիք ալ գոնելու Համար գէր ի Քիսմիրով շարժելու սկսաւ։ ու անընդհատ Դանիացւոց թագաւորին սարհանդակներ կը խուրբեր որ բոլոր զօրաց հետ շիրացած կարելի եղածին չափ պատերազմ պրաւանայ։ Արդէն Վրիվից հասած էին Ռուսները, երբոր Դանիացւոց կոտորածի քով սաստիկ ջարդուելի խնդան։ Պետրոս թեպետ անմիջապէս զօրքը նորէն Քիսմիրով գարձուց, բայց Դանիացւոց անընդհատ սպառնութիւն նորէն ճամբայ հանելոյ ու կատարելու որ միջոց ատ տանելու քանի էր, Խեմերարի խարեցեց։

Սմենդրք կոմսը յանդուգն իր թագաւորին պէս միայն գրած էր որ Դերմանիայի սիրոյ պատերազմն յատաք մնէ, կ'ուզեր Դանիան կամ՝ յաջող պարանց մը ատիպեւ եւ կամ մնչեւ. Եռաստանա յատաջանալով զօրքն հոգեւնկէն անցընել. իր առջեւն 5,000 Նորմանիայի զօրքով գրաւած բանակ մ'ու. իր եռաւ Զարը Սաքսոնիայի ու Ռուս զօրքով կեցած էր։ Սմենդրք Ալեքսեան կրակի տաքլով հաղթեցաւ (1713 Յունվ.) ու սկսաւ դեպ ի գեղերեան թերակղզին տարուիլ։ Պետրոս որ միշտ ատոր եռեւէն էր, Յունուարի մէջ տեղը Հանդուրկ հասաւ ու քաղաքին բոլորտիքը բանակեցաւ։ եւ մեծ յուսով Ալեքսեոյի վրատակները տեսաւ։ քիչ մը ժամանակ անցընելէն եաքը առաւ բանակը Հաղթիայն մնաց։ Արդէն Սմենդրք մինչեւ Պլենդուրգի յատաքցած էր, ուր տեղ որ ալ յատաքց եղեմալէն արգելանելով, բանակեցաւ ու խրամներ բանալով բոլոր երկրին ապականեց ու թեմերը թեղանեցնելով ամրացուց։ Պաշնակիցներն ալ արդէն եռեւէն հասած ըլլալով փնտրելու։ 11ին առաս. կանուխ Պետրոս թշնամւոյն վրան ինկաւ. սկզբան քիչ մ'ընդդիմութիւն կրելէն եաքը զարկաւ բոլորովին Հարաւակորդն ու Սմենդրք Թէսենիկէն փախչելու ստիպուեցաւ։ բայց Զարը զինքն հանգարտ չթողով Շվեսի բանակին ամենէն եռանը խոմեց որ, ամենք ալ սաստիկ ու կերակրոյ չքաւորութիւնեն նեղացած ու զանազան հիւանդութիւններով տկարացած անձնատուր ըլլալու վրայ էին։ Սակայն Զարը չէր կրնար երկրին ատեն հոս կենալ։ Թուրոյ վերին հրամանատարութիւնը Մենշիքովին յանձնելով ինք Պրեզանոյի աշխարհակալութեան մասնակից ու առաջորդ ըլլալու հանար դէպ ի Բեմերարկ ճամբայ ելաւ։ եւ մեծ յուսով իր աշխարհակալութեան պատրաստութիւնն սկսաւ, որովհետեւ Դանիայի թագաւորը խոստացած էր որ ինքն իր կողմանէ Շվեսը կը զրաւէնէ, որով Պետրոս կրնար իր գործն անարգել յառաջ տանիլ։ 1713ին Մայիսին սկիզբը 20ի նաւերով ու 16,000ի զրքով նաւատորմիղը Բեմերարկեն ճամբայ ելաւ։ Ան ալ յարձակումի հեղինակութիւնը քաղաքին վրան պիտի ըլլար, որն որ Պինեմանիայի գեղեցիկ նաւահանգիստներին մէջն է։ Շվեսական հոսը Ռուսի նաւատորմիղն շինկրցաւ շատ մեծ ատ ու Պետրոս փութ տեղ յամարքն քաղաքն առնելու փորձեր ընելէն եաքը որոշեց որ ծովը կողմանէ ալ փորձուի։ մէյ մ'ալ յանկարծ գիշերը հեղինկիրոս բոցերու մէջ տեսնուեցաւ։ Շվեսները յուսահատութիւնէ բոլոր քաղաքին կրակ տուած էին։ Ռուսերը առ որ ուտան անմիջապէս եկան ու յաղթանակաւ Շվեսներն առջեւնին ձգած մինչեւ Պինեմանիայի մայրաքաղաքն հասան, որն որ արդէն բնակիչներէն բոլորովին թող տուած էր։ Ուրիշներն զրաստերով Շվեսաց Հանդիսաւ չատաւ Բեկլբէնի քով իրենց վրայ եկան յարձակում մ'ալ ըրաւ, որով Շվեսները բոլորովին յաղթուեցան։ Նոյնպէս Գերմանիայի պատերազմն ատենակ յաջող վախճան մ'ունեցաւ, Սմենդրք անձնատուր եղաւ ու թէսենիկէնը պարպուած էր։ Մենշիքով որ զօրքն ստիպեն Ռուսաստան բերած էր, իր արձակութիւնամբը Պետրոսի աչքէն բոլորովին ելաւ։

Այս միջոցիս Պետրոսի բարի մտադրութիւնը իր արեւելեան ծովեն վրայ ըրած յաղթութիւնեանցը ապահովութիւնն էր. 1714ին Հոմերուան մէջ Ռիգա ճամբորդութիւն ըրաւ, ու աս առիթիս Ռիգայ ալ գնաց ու ան մտերը նաւահանգիստ մը հաստատեց։ Իր նաւատորմիղը մեծցընելու Համար արգեն Ինգրիա ու Հոլանտա նաւեր ատպարուած էին ու իր սեպուհեանը մէջ շինուած նաւերն ալ առած՝ գարնան Շվեսի նաւատորմիղն եռանէն իյնոյան Համար եկաւ։ թշնամութիւնը փոխուն յաջողութեամբ ինչեր։ Օգոստոս երկինոյով, վերջապէս Պետրոս մեծ յաջողութեամբ իր թշնամւոյն նաւատորմիղն անիծաց ընկեց եւ. հրոյ ճարակ տուաւ։ Բաւն Էրէնշիլտ Շվեսի ծովակալին փոխանորդը իր դրօշը վար առնելու ստիպուեցաւ. եւ եօթը վերը առած՝ պզտի նաւ մը նեռաւելով փախած տանը բռնուեցաւ։ Պետրոս ասանկ Բրեւեկեան ծովեն միասնով ըլլալուն վրայ ուրախացած Բեմերարկի գարձաւ (Սեպտ.)։ Քաղաքին ամէն գուները զարդարուած էին, գրաշներն ամէն դի կը ծփային, ծովակորութիւնն ամրոցն ու բոլոր քաղաքը թնդանութիւն օրուան մեկերով զինքն ողջունեցին։ նաւերը պարպուեցան, գերի իսկած գրաշներն ու նաւերը ժողովրդեան ցուցուեցան։ Պետրոս մեծ հանդիսութիւնամբ քաղաք մտաւ ու ծերակրամէն փոխանակ ծովակալ անուանուեցաւ ու մեռցած զօրաց ալ բան արժանաւոր ոսկի ու արծաթի միասներ բաժնուեցան։ Էրէնշիլտ ծովակալ մեծ պատուով պահուեցաւ։ Ան յաղթութեան շրջեր վարկենին մէջ Պետրոս զլատորինան անունելով իր շնորհակալութեան զգածմունքը գրգռեցաւ։ Առանց իրեն գացէ հս հիմակ Ցանկոց ձեռք գերի ինկած կ'ըլլայի կ'ուրէ։ եւ իրր իր երախտագիտութեանն ու շնորհակալութեանը նշան՝ անոր անուան սրը, Ս. Դատարանի կարգին շքանշան հաստատեց։

ՄԻՆԻՄԱՏՈՒՐՆԵՐ

Ազիաբոնի մանրանկարը։

Աշխարհքս իր ապրածութիւնամբն ու զուարճութիւնամբը մեծին ու զարկիին մէջ, իր առաջադէպ երկինքին փոփոխութիւնամբը, իր բարձրութիւնամբն ու խորութիւնամբը, իր վայելուչութիւնամբն ու գեղեցկութիւնամբը, իր յոյսերի ու ծածուկ գանձերուն, ան ոսկրածէն կը ցոյանայ՝ որն որ Աստուծոյ ու բնութիւնն մէջ է. մարդս իր կազմուածքն մէջ բոլորակ բնութիւնն մանրանկարը (Miniature) կը կրէ։ Իր շրջանը կամ դէպքն աշխարհքս պատոգ նիներին կը նմանի, որն որ բոլոր իր կենդանական գործունեութիւնը կը պահէ. ան նիներին մէջ աշխարհքիս բոլոր երեւոյթները ցոյանալով շարունակ իրարու կը յաջորդեն։ Ան շնչաւոր երկինքին կամ հասատութեան բարձրութիւնը մէջ արեւու պէս կը շողայ դէպ։ իր ճառագայթները ծիլու եւ բացուելու վայր եղող ձիրքերը կը հասունացնեն. իր ջերմութիւնը նախորդաշարմանց կարծր կնդեւանքը կը հալեցնէ եր ապատ. իր լոյսը մարդութիւնան թուխ միտքերը կը փարատէ։ Ցգիտութիւնն ու անձնապատասխանութիւնը իր հրեղէն ճառագայթներէն կը վախնան, ինչպէս որ բուերն ու գիշերաշրջիկ ճիւաղները օրը արեւնեալուն դէպ կը փախչին։ Բայց ինչպէս որ արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն դէմ երկիրս բարձրագոյն գագաթները ձիւնապատ ամպապատ ճակատներն լռնելու կը յանդգնին, եւ այնպէս ան մեռելապատ պատանիրին տակ յաւիտան իմաստած կը մնան, առանց ալ շատ յուրս մնացիներ օգապարիկ գունդերու մէջ երկրէս վերամարմամբ անուգուա շատախոսութեամբ, ուռաղանոխտ լեզուներով, լեզուների գրիչներով բնակերութեան պարարը բոլորովին կը մոռնան ու վերադարձ մարդկութեան անկարելի անդգայ կը մնան։ Էրէ-ապա-Շիւնը հովերու նման, մարդուս խորհուրդները երկրէս վեր կը հանէ, եւ դպնելը մոգ եղեռներակատարութեան մէջէն տանելով երբեմն արեւապատ ասրի մը վրայ կը դնէ, երբեմն մերկ մարտերու մրայ կը ձգէ, երբեմն ծաղկալից ծաղիկներու ձորերու մէջ կը հանգչեցնէ, եւ երբեմն խիստ աւազատներու վրայ կը թողու։ Լուսալից օդերեւութի մը պէս՝ ոչն մոգ մթնոլորտին մէջ կը յաստանայ, եւ իր երկնակամար հալը իր մէջը ձարակ գանալով յանկարծ իր կայծը կը պարզէ։ Ինչպէս վիճաբանը փոթորկալից ամպեր ու ամերիկ ապականիչ մրրիկներ երկրէս վրայ կը պարտին եւ իրենց բնութիւնը ու ապառնոյնությունը ապակ երկրիս կը զոդայցնեն, մինչեւ որ անձրեւը ապրուած մարգագետինը որհնելով թրջէ. այսպէս ալ Հոգին շատ անգամ գժբախտութեան, ապատանեաց ու վշտաց փոթորիկներով կը պաշարուի, մինչեւ որ ցաւոց արձանդները մխիթարութեան ցօղակաթիլներու դէս լրիկ համբերութեամբ գեւոնը թրջէ։ Եւ եթէ ցոյներկուան փոթորիկներեն եաւ գիշերուան հանգստարար քօղը խառնած հոգւոյն ջրոր դին առնելու ելլայ, ոհ, մրշաւ հաղորդաւ որ յաւոյ ստորներ յոգնած աչքերու առջեւն կը սկսին պղպջալ, մրշաւ բարձրագոյն ձգտութիւններ երկինքի կամարին սլացեալ թափառական ստորներու դէս զով երկրին վրայ կիջնան կը հանգչին։ Երկիրը թէ ոչեկ եւ թէ վեր սերմանց ընդունակ է. հոգւոյն մէն ալ ամէն տեսակ միտումներ, ուղղութիւններ, ցանկութիւններ, բաղձանքներ իրենց բնակութիւնն ունին, կրնայ ամէնի հեղգնիր, յաժանութեամբ սատիկ ստանքներ փընտրող էզ կը տեսնի մը մանան ու պիտակագէմ մոնրաշխարհին մէջ եւ ամէն հեղգի եւ փոքրիկ ղեղծանքը կը վերնան մէկի կը հանեն։ Ամէն-ինչ-ները, սէրն ու բարեկամութիւնը, շնորհակալութիւնն ու կարեկցութիւնը, բարկութիւնն ու բարերարութիւնը բարեղգած ոգւոյն ու մարդասէր ոգին խորհուրդները ծածկուած կը կենան, շատ անգամ իրենց լոյս տեսած հեռաբերն ու նշանները իրենց հարստութեան մեծապէն կամ փոքրագոյն ստորութիւնն ու ընթացքը կը յուսցնեն. բայց շատ անգամ ալ մարդս ձեւերն է դարձի կեղծը ծածկելու ու անունց գոյութիւնն ու գրութիւնը քանելը։ Երբեք չգիտնար պարիսի փորձի մը ձեւը դարձնելու հաստատ. եթէ հոս կամ հոն մնալ բարերու, ալ հանդիպելու բլլալի՝ անար տեղ յանկարծ ուրիշ մէկ կողմը հարուստ փոխարինութիւն մը կը գտնենք. որովհետեւ արարածոց Աստուծոյ անշուշտ հոն է. իր գանձերը մարդս կուրծքին մէջ կը բոցանդակին եւ նաեւ շատերուն բոլոր գժուարամուտ խորութեան մէջ փակուած գտնուած են։ Դանդն ու հրոյը ու հոգեւոր աշխարհքին աւելի խիստ երկու են բաժնած, եւ կնոջ՝ իրրեւ ապրարար ու խրատատու, եւ դրդիչ, գոտատուր են դրած։ Երբոր հատատուն ու փարմ կամք մը մնայ հեռ միանալով բարգաւանութեան օրէնքներուն ճշդիւ հետեւելով կրնայ ցանկութեանց սանձը բռնել ու գրգիչ, ան մարդկային երջանկութեան ոսկերիր իշխանին նուաճել, ան ատեն հոգւոյն խաղաղ իմիներ անվրդով կը մնայ, անարատ ուրախութիւն մը, սէրն ու յոյսը իրեն կընկերանան եւ. զինքը երկրային կեանց ծաղկաշատ անդրներուն մէջէն այնպիսի բարձր տեղ մը կը հանեն, որ իր առջեւն հեշտագոյ յաւիտենական ութեան տեսարան մը կը բացուի. որ ատոր հակառակն որ պատահի՝ անմիսարանութեան թեռնատոր մոլորդը իր ամենուին սիրեանկերուն կը փաթթուի մեր կնկլէ ու յաղթող կերբերուն զորութիւնը երջանկութեան ատաճարին սիւնեալը յաւիտեան կը կործանէ թող կուտայ։ Մանրաբերանին նշանարանը ատ է. "Ատաքենի ու խնամատուն եղիր"։

ԱՆԹԵՊՔՈՒՆ ՔԷ

Ո՞ւր եմ, ո՞ր եմ. տեղ մին ալ չեմ.
Ուր որ եմ նէ պանդուխտ մին եմ։
Ահա երկիր մը ասկիւ
Եւ երկինք մ՚ալ ապամանգէ.
Բայց իմն չէ։
Կոխած երկիրս՝ խոխուտ երկիր,
Դարկին ոսկին չմիրցուիր.
Ան երկինքին ապամանդին՝
Լպիրտ քարին, սահուն գնդին
Շնար կը հատնին։
Աչքիս զարկաւ. Ձոր մ՚ու թիւիկ,
Ջորն ալ, խնամն ալ խիստ գեղեցիկ։
Ո՞ բարեբար մարդ, Հովանի,
Ցուր ունդամոցս ասի մը տեղի։
Տամ գլա ձեզի։
Օգնիչս մը հեղ, թշար մը անոյշ
Կը շղնն գլա ու կոս. տան ցեր.
Դարձիներ շատ. վարդ ալ կարմիր,
Բայց երեսիս շիմիրուրիր.
Կը գլամ փուշն իր։
Կ՚երգէ սոխակն անոյշ նղմնալու.
Բայց հրապոյր չեմ գտներ ես.
Կը միմեայ նղմնալս գեւտակ.
Նղմնը էս գայ ծաղ ու իսատակ
Հոգւոյս անպաղ։
Քուն մը անոյշ, մնա մը քնարաշ.
Գոցեց աչքերս, ծածկեց իմ փուշ։
Ահա անեայ կատաղատակ ծով,
Կոնդակն նաւակ ծածանելով
Չիմիրուամ զով։
Ահա իմ ծով, հոգ ու տանիք.
Ա՛ա իմիոնս է, իմ հայրենիք.
Դրախտ, դրախտ մը գեղեցիկ.
Հոս են հոս են իմ սիրելիք.
Ո՞հ իմ հոգիք։
Եկեք, եկեք, կաբեցիս վերայ,
Հրապարարը սիրաս կ՚եռայ.
Մի հեռանար բաղաս հիներս։...

Ահ, ոչ, խոցիմեց փուշ մը անուն
Զեռքս ու երեսս։
Ոհ, արիներայ. պատրիչ երազ,
Զիս ուր հանած թիւներ կոս տան.
Կը դուցնես փուռնջ մը վարդից։
Ի՞նչ է դրկածս. վարդ վշտաց
Արտեր խոցիմիչ։

ՓՔԵՆՔԱՅԱՌՔՔ

Լիսիդի ֆոսֆոր։ Բնաստիրնելիքն մակը, որն որ երկայն տարեն ըղեղին վրայ քիմիական քննութիւններ ըրած է, կ՚ըսէ որ ըղեղին բաղադրութիւնը՝ առաջնութեան կամ հիւանդութեան ատենին հաւասար կը փոխուի։ Փոսֆորը կամ լուսակիրը ըղեղին կազմիչ մասունքներուն մէջէն ամենէն ուժի փոփոխականն է. ըղեղ մը բնական վիճակի մէջ հարիւրին 2 մինչեւ 2½ մաս փոսֆոր ունի. ապաշ մարդու մը ըղեղը միայն հարիւրին 1 մինչեւ 1½ փոսֆոր կ՚ունենայ. իսկ կատարեալ մարդու մը ըղեղը հարիւրին 3, 4 մինչեւ 5 մաս փոսֆոր կ՚ունենայ։

Գաղղիայի մէջ տարեցները։ Ընկնայ տարի Գաղղիայի մէջ 8295 գիրք տպուեր է. երբոր շատերն տարածներ՝ 1105, պոնեի, գրագրատի ու քարի տպագրութիւններ 2857։ Գաղղիայի մէջ 1811ին մինչեւ 1855ին վերջը 336,868 գործ կամ մէկ միլիոնէ աւելի հատոր ամէն տեսակ դիրքով գիրք տպուեր է։

ԸՆԿԿ

Թեմարի սա խրիդը։

4. 3.
1. 3. 1. 3.

Սր մը թեւոյն եղեգան՝
Կրնաս, բաս, շատ ապէկ քանքարտ ընել թրնոյ թեւոն։
Ջոխտարանկ մեն ալ քեզի՝ ծանրակրչիս բեռ մեն է.
Թեւեր ու հոգի ալ որ պտրով
Ջրոյն երեսն խարշանի՝
Ծրտուել կու տայ քեզ գլամ։
Ուր որ Ճակատքս իմին նշանն լիրան Դամիատաս։
Աստուց լոգերն արեւուն լուսնէն գոհ ելլարը՝
Մրրկաց Ճանրն ալ լեսաներ։
Քեզ ամեն հով հեւ ամ հեւ ամ է, ինձի ամենն ալ զգիս։
Ցերեւնկուս շարքին տակ գոնե ծրնամ ելլարիր՝
Ինով ծածկեմ մեռ անգիր.
Ամիրոտ լեր քան քալեր,
Բեզ փոխարինին պահեմ.
Կ՚երթամ կու գար առեր
Լուսնոս հերքը կը բուսնիս իշխանաս իմ հանդերը հովի։
Ընդունիմ քեզի գեմ խիստ ուներու կ՚ելնեմ։
Դարեկցուիմ դուրին, պատասխանեց եղեգը.
Բարի բարեկամ կը բերես. բայց ինչ մեզ մեկին ան հոգը.
Հոգիներ իրարի ուրիշ զարմանքի են քեզի։
Նա կը հրամայ, չեմ կարար։ Գոնե գիմանայս մինչ հիմի
Սարատիկի հարմանց տակ.
Կանուկդ գեռին չտաչամ.
Բայց կիցեր մերիկ նպիրեր։ Բաս չատ անդիրեն՝
Հարիւրներն մեկ հարիւրեն ելլաս մարդոյ կոտրելով՝
Ընկնեն խիստը գետիրեն.
Որ հիւսիսոյ կրած է իր ծարին մէջ տարեալ։
Դեմ կը դրնե ծառն ալ՝ իսկ եղեգը կը ծռի.
Հովն իր ուժը կը կիրնե.
Կ՚ելնի. չ՚ելներ արմատն կը փրցնե կը հանե՝
Ընդիկա որ իր գլխով մնուցուած էր երկրի.
Եւ տարերն ալ կը գոյեր սահմանեալուն գծերքի։

Լ-ՓՈՒՆԻՆ։

Հոմեոսան եւ պրոպ. Նոմոպաթիական (homéopathique) բժշկութիւն

ամէն տեսակ սրտապին եւ ի մասնաւորի մորթի հիւանդութեանց եւ ամենց հեւաձեռութիւններուն

առանց սատիկ ապրաց դեղեր ու վատնգաւոր միջոցներ բանեցնելու. հիւանդանոցներու եւ աստանին բաղմաձեւ բարեբաղդ փորձերու վրայ հիմնուած ու գիտնականներու մէջ հրատարակուած բարբարոսին նոր եւ առանց ցաւի գործածելու եղանակաւ մը, որն որ ի գործ կը դնի

Վիլհելմ Կոլման բժիշկը

Վիեննայի Համալսարանին բժշկոյ ժողովոյն անդամ, գիրագրոյ, ճնուցիչ, ատամնաբոյժ, անասնաբոյժ եւ այլն, եւ այլն։ Դարմանն իրեն խարհուրդ հարցնելու եկողներն ամէն օր կ՚ընդունի խարհրդակցութեան համար որոշած ատենները, այսինքն կէսօրուն մինչեւ իրիկուան ժամը չորս։

Կը բնակի Վիեննա, քաղաքը թիւ-խրատ ալ փողոցը 537 թիւով տան մէջ։ Ուրիշ ատանիներն 1 գտնիկնոյ։

Վարդապետ թիւնը մի կամ ոչ խորհուած (դեղամանարէն կամ գագրիներէն բերուած եւ. գրուած) նամակներուն պատասխանը փութով կը տրուի։ Բժշկին հասցէն է **Dr. Wilhelm Gollmann**, Tuchlauben Nr. 537 in Wien.

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

1856 ՄԱՅԻՍ 26 (14)			27 (15)	28 (16)	29 (17)	30 (18)	31 (19)			
Ամստերտամ 100 հոլանդ. ֆլ. ազգ. փոխառ.		84⅞	84⅞	85	84⅞	85	84⅞	2 ամիս	սեռաս.	եկամ
Ամ. կայսրութ. 100 բնեմոգրիկ փոխառ.	" "	102¾	102½	102¼	102¼	102⅜	102⅜	½ "	"	"
Լիսիանոյ 300 Դուկան. փրատ	" "	—	—	—	—	—	—	2 "	"	"
Լոնդոն 1 ֆունտ ստերլին	" "	10.2	10.2	10.2½	10.2	10.3	10.2½	3 "	"	"
Համբուրգ 100 մարկ պանգոյ	" "	74¾	74¾	74⅞	74⅞	74¾	74⅞	2 "	"	"
Պարսիզ 300 Ֆրանք	" "	—	—	—	—	—	—	2 "	"	"
Տիւրին 300 սուսարերանոն լիրա	" "	102½	102½	102½	—	102¼	102½	2 "	"	"
Փարիզ 300 Ֆրանք	" "	118¾	118⅞	119¼	118⅞	119½	119½	2 "	"	
Տրանսիլվանիոյ սուս. Ֆորինտ 120 Ֆլ.	" "	101¼	101¼	101⅜	101¼	101¾	101¾	3 "	"	
Կ-Պոլիս 1 սուլտ. ազգ. փոխառ.	փարա	157	—	—	—	—	—	31 օր	"	"
Պուքրէշ " " "	"	266	266	266	—	266½	267	31 "	"	"
Վերաշահ (Ոսկեայ)		5¾	5½	5¼	5¾	5¼	5½			
(Ազգայ) Արծաթի		3¼	3½	3¾	3¼	3	3			

Ի ԴԷՊԵՆԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԱՌԵՅԻՆ ԸՍՏՍՈՒՔՆԵՐԻՆ ԱՂԱՆԴԸ